

Wyjątkowe i zagrożone

2016-09-28

Dzisiejszym artykułem kontynuujemy cykl prezentujący rośliny występujące na terenie Polski, których obecność jest zagrożona lub skrajnie zagrożona. Przyczyny takiego stanu są bardzo różne - wynika to zarastania nieużytkowanych łąk, zmian zagospodarowania terenów, na których rosną, takie jak zaoranie, czy zabudowa, a nierzadko lekkomyślności człowieka, który zrywa je ze względu na wyjątkowe kwiaty. Dlatego rośliny o których piszemy objęto ochroną na podstawie rozporządzenia Ministra Środowiska z 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin. Jednak sam fakt objęcia ich ochroną prawną nie wystarczy, jeżeli nie zrozumiemy potrzeby jej wprowadzenia. Dlatego warto poznać te rośliny, ich ciekawy wygląd, warunki jakich potrzebują do wzrostu i dowiedzieć się co im zagraża.

Tojady

Tojady (*Aconitum*) to rodzaj roślin z rodziny jaskrowatych (*Ranunculaceae*) o pięknych kwiatach w kształcie hełmów. Ich występowanie uzależnione jest od obecności trzmieli, które je zapylają. Na świecie występuje ok. 300 różnych gatunków tojadów. W Polsce 14 gatunków objętych jest ochroną gatunkową. Spotkać je możemy przede wszystkim w Karpatach i Sudetach, rzadziej na niżu. Większość tojadów występująca w Polsce jest silnie zagrożona wyginieciem, ze względu na małą liczbę stanowisk, niszczenie ich siedlisk, a także wskutek zrywania lub wykopywania poszczególnych okazów do przydomowych ogródków. Rośliny te są bardzo trujące i co ciekawe nie są zgrzyzane przez zwierzęta, które instynktownie je omijają. Tojady są również roślinami leczniczymi, produkuje się z nich m.in. leki o działaniu przeciwbólowym.

Poniżej przedstawiamy wybrane gatunki tojadów, które można spotkać w Polsce.

Tojad wiechowaty (*Aconitum degenii*)

Gatunek występuje jedynie w Bieszczadach Zachodnich, gdzie znanych jest 14 stanowisk, głównie w dolnym reglu. Osiąga wysokość do 1,5 m, ma charakterystycznie rozgałęzioną łodygę, luźny kwiatostan z niebieskimi lub jasnofioletowymi kwiatami. Bieszczadzką populację można oszacować na około 500 osobników. Występuje w olszynie i buczynie karpackiej, przy źródłiskach oraz w ziołoroślach. Rośnie często nad potokami. W Polskiej Czerwonej Księdze Roślin gatunek został uznany za zagrożony wyginieciem i zgodnie z prawem podlega ochronie ścisłej.

Tojad mocny (*Aconitum firmum*)

Występuje w Tatrach od regła dolnego po piętro halne, ale można go spotkać także w Beskidzie Żywieckim i Śląskim. Jest gatunkiem charakterystycznym dla tzw. ziołorośli - zbiorowisk wysokich bylin rosnących w pobliżu przepływającej wody. Tojad mocny rośnie więc nad potokami, przy źródłiskach, na brzegach lasów i zarośli, na halach oraz wilgotnych piargach. Wyróżnia się gęstym kwiatostanem o barwie granatowofioletowej i tym, że jego pędy zwykle nie rozgałęziają się. W Polsce możemy spotkać 3 podgatunki tojadu mocnego: typowy, maniński i morawski. Tojad maniński i morawski zostały umieszczone w Polskiej Czerwonej Księdze Roślin oraz objęte są ochroną ścisłą.

Tojad lisi (*Aconitum lycoctonum*)

Roślinę tą można zobaczyć przede wszystkim w Alpach. W Polsce znana jest jedynie z czterech stanowisk w Kotlinie Żywieckiej, jej populacja liczy zaledwie około 500 osobników. Tojad lisi wyróżnia się białozłotą barwą kwiatów. Rośnie w grądach i ciepłych zaroślach, spotykany jest także w ziołoroślach i na górskich łąkach. Gatunek zagrożony wyginieciem, podlega ochronie ścisłej.

Źródło informacji:

- Mirek Z., Piękoś-Mirkowa H. (red.). 2008. Czerwona Księga Karpat Polskich. Rośliny naczyniowe. Instytut Botaniki im. W. Szafera i Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków
- Kaźmierczakowa R., Zarzycki K., Mirek Z. 2014. Polska Czerwona Księga Roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe. Polish Red Data Book of Plants. Pteridophytes and flowering plants. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków.
- Piękoś-Mirkowa H., Mirek Z. 2006. Flora Polski. Rośliny chronione. MULTICO Oficyna Wydawnicza, Warszawa.
- Piękoś-Mirkowa H., Mirek Z. 2007. Flora Polski. Rośliny górskie. MULTICO Oficyna Wydawnicza, Warszawa.
- Mitka J. Polskie tojady. Ogród Botaniczny UJ. www.ogrod.uj.edu.pl/edukacja/materialy

Wyjątkowe i zagrożone - Tojady (1-3 zdjęcie: Tojad wiechowaty *Aconitum degenii*; 4-6 zdjęcie: Tojad mocny *Aconitum firmum*; 7-9 zdjęcie: Tojad lisi *Aconitum lycoctonum*)

